

A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állomány vizsgálata Dél-Somogyban, az 1991-2000. években

FENYŐSI LÁSZLÓ

Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság,
H-7625 Pécs, Tettye tér 9, Hungary, e-mail: lfenyosi@freemail.hu

FENYŐSI, L.: *Survey on the population of white stork (Ciconia ciconia) in South Somogy county between 1991-2000.*

Abstract: In the course of 1991-2000, the author carried out a population survey of white stork in South Somogy county (1200 km²). 46 villages and 22 farms were regularly checked by years. During the examination the number of breeding pairs (Hpa) were about 99-102 and 143-148, so the density (StD) were 8.25-12.33 pairs/100 km². There were the lowest the portion of successful breeding (HPm) (49.6%) in 1997, while the highest (83.3%) was in 1994. In 1996, 1994 and 2000, the total numbers of juveniles (JZG) were the highest. Between 1991-2000, the survey pointed out that 34.6% increasing in the percentage of nests.

Keywords: white stork, population survey, increasing trend

Bevezetés

Magyarországon - néhány korábbi felmérést követően - 1958-ban kezdődött meg az a felméréssorozat, melyben szakemberek és egyéb közreműködők öt évenként azonos módszerrel vizsgálják a hazai fehér gólya állományt. Somogy-megyében az első, már jelentős területet érintő állományfelmérés 1956-ban Marián Miklós szervezésében történt (MARIÁN 1956). Az 1958, 1963 és 1968. évi felmérések eredményeit MARIÁN (1971) publikálta, majd a megye gólyaállományának alakulásáról többek között JAKAB (1978, 1986, 1989, 1991, 1992a, 1992b, 1993), FENYŐSI (1994, 1998), FENYŐSI és HORVÁTH (2000), HUNYADY (1994), LÁSZLÓ et. al. (1996) és NOVOTNY et. al. (1995) munkáiban találunk adatokat. Mivel e megyében a felmérések különböző településeket érintettek, továbbá változott a felmérők személye és módszere, az adatok nehezen összevethetőek. Szerencsésebbek azok a vizsgálatok, melyeknél előbbi tényezők kiküszöbölhetőek, s egy-egy nagyobb időszakot ölelnek fel (pl. RÉKÁSI és JAKAB 1984). E céllal vizsgáltuk 1991-2000 között Dél-Somogyban egy 1200 km²-es mintaterületen a fehér gólya állományát. A dolgozat az eredmények összegzését adja.

Anyag és módszer

A mintegy 6000 km² kiterjedésű Somogy hazánk legnagyobb kiterjedésű megyéi közé tartozik. Északon a Balaton, keleten a Külső-Somogyi dombvidék, a Kapostól délre a Zselicség, nyugaton a Marcali-lőszhát és a Csurgó-Zákányi dombság, a megye középső

és déli területein a Belső-Somogyi homokvidék terül el. A vizsgált terület nagyobb része a Belső-Somogyi homokvidékhez tartozik. A tengerszint feletti magasság 107-193 m közötti, az évi csapadék sokéves átlaga meghaladja a 700 mm-t. Jellemzőek az észak-déli irányú buckavonulatok, továbbá az ezek között meghúzódó vizes élőhelyek (láptavak, halastavak). A területet számos vízfolyás hálózta át, az erdősültség 27,5%-os. A Zselicség a megye legerdősültebb területe (cca. 30% erdősültség), tengerszint feletti magassága 140-300 m, az évi csapadék átlagos mennyisége 710 mm. A Csurgó-Zákányi dombság tengerszint feletti magassága 150-280 m, csapadékos (750 mm) és szubmediterrán hatásokat mutató éghajlattal, illetve magasabb erdősültséggel (28 %) jellemezhető. A vizsgált területen 46 községet, továbbá az ezekhez tartozó 22 majort, tanyát kerestünk fel. A terület kiterjedése 1200 km².

1991-ben - korábbi adatsorokra is támaszkodva - feltérképeztük a vizsgált területen található gólyafészkeket. Ezt követően évente július első hetében kerestük fel a fészkeket, s rögzítettük a következő adatokat: fészkek helye, tartóaljzat, lakottság, fiókszám. Területbejárás során az új fészkek gyakran már a tavaszi hónapokban előkerültek, majd később a települések átvizsgálásával pontosítottuk tovább adatainkat. Munkánk során külterületi fészkeket is találtunk, azonban ezek száma fokozatosan csökkent. A dolgozatban használt rövidítések jelentése a következő:

HX - lakatlan fészkek	HPO - költőpár fióka nélkül
HE - magányos gólya	JZG - összes fiókszám
HPa - költőpár	JZm - sikeresen fészkelő párok fiókaátlag
HPm - eredményesen fészkelő költőpár	StD - sűrűség, pár/100 km ²

Eredmények

Az állományfelmérések során a gólyafészkek száma az 1. táblázatban megadottak alapján 107 és 164 között változott, melyből a lakatlan (HX) fészkek száma 3 és 31 közötti volt. Mivel a júliusi ellenőrzésekkor a meghiúsult költések (HPO) és a magányos gólya (HE) által lakott fészkek nem minden esetben különíthetők el, ezért ezeket együtt szerepeltetjük. A táblázat megadja az évente eredményesen fészkelő párok (HPm) számát is, e szempontból 1997 (56 pár) és 1996 (118 pár) jelenti a szélsőértékeket. A 2. táblázat foglalja össze a fészkenkénti fiókszám változásait, továbbá az évenkénti összes fióka (JZG) számát is.

1. táblázat: A gólyafészkek számának alakulása a vizsgált területen

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
HX	3	8	6	17	12	13	32	31	19	15
HPO + HE	40	19	25	20	50	33	57	29	45	33
HPm	64	90	98	100	91	118	56	99	94	107
Össz.:	107	117	129	137	153	164	145	159	158	155

2. táblázat: A fészkenkénti fiókaszám és az össz-fiókaszám változása 1991-2000 között.

	1991 (eset)	1992 (eset)	1993 (eset)	1994 (eset)	1995 (eset)	1996 (eset)	1997 (eset)	1998 (eset)	1999 (eset)	2000 (eset)
1 fióka	17	10	7	6	23	10	8	17	28	11
2 fióka	27	30	30	16	37	23	39	31	26	23
3 fióka	18	34	54	43	26	52	8	42	29	61
4 fióka	2	16	7	29	5	27	1	9	9	11
5 fióka	-	-	-	6	-	6	-	-	2	1
JZG	127	231	257	313	195	350	114	241	213	289

Értékelés

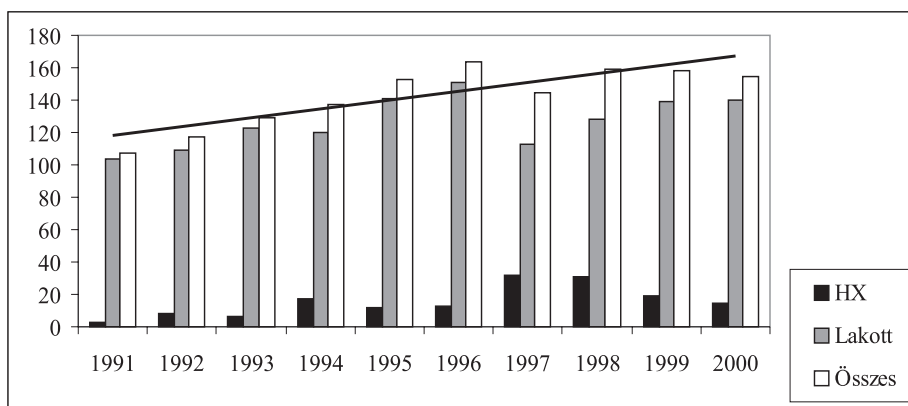
A vizsgált területen eredményeink alapján 1991-2000 között a fészkek száma 107 és 164 között, a lakott fészkek száma 104 és 151 között változott. A vizsgált időszakban a fészkek (és költőpárok) számának változása növekvő trendet mutat, 1991-hez képest 2000-re a lakott fészkek száma 34,6%-al nőtt (1. ábra). Amennyiben a területen költő párok (Hpa) számának megállapításakor figyelembe vesszük a magányos gólyák (HE) számát - ez JAKAB (1986) alapján 2-5%-nyi -, a költőpárok (Hpa) száma 99-102 (1991-ben) és 143-148 pár (1996-ban) között változott.

- A 2. ábra mutatja az eredményes költések (HPm) arányának változásait a vizsgált időszakban. A 10 éves ciklusban az eredményes költések aránya 1997-ben volt a legacsonyabb (49,6%), s 1994-ben volt a legmagasabb (83,3%).

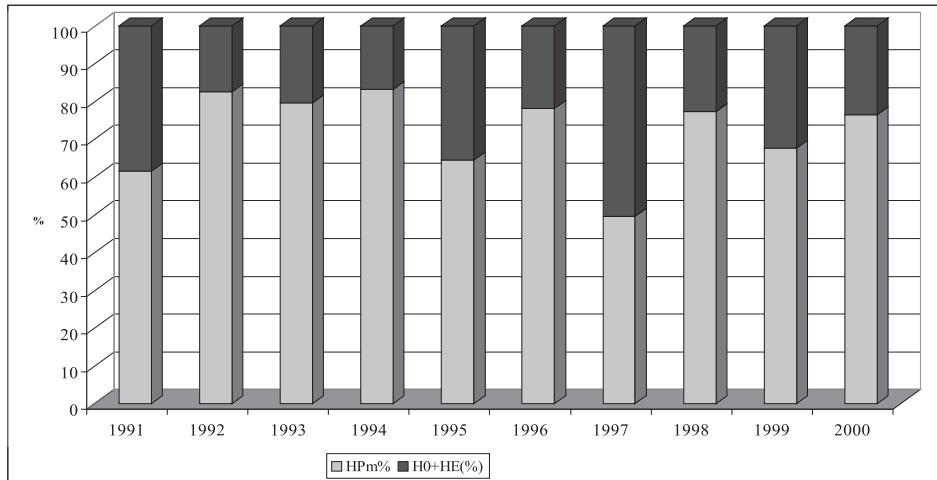
- A 3. ábra a fészkenkénti fiókaszám gyakoriságának változásait mutatja a vizsgált időszakban. Az ábrát tanulmányozva látható, hogy a legmagasabb értéket (közel 70%) a 2 fiókás fészkek aránya - a már említett 1997-es esztendőben - érte el.

- Az 4. ábrán az összes kirepült fióka számát (JZg) és az eredményes költésekre (HPm) vetített fiókaátlagot (JZm) tüntetjük fel. Adataink szerint a 10 év alatt 2330 fióka repült ki a vizsgált területen, mely 233 fióka/év átlagot jelent. Az 5. ábrán látható, hogy a JZG és JZm három legmagasabb értéke 1996, 1994 és 2000-ból származik.

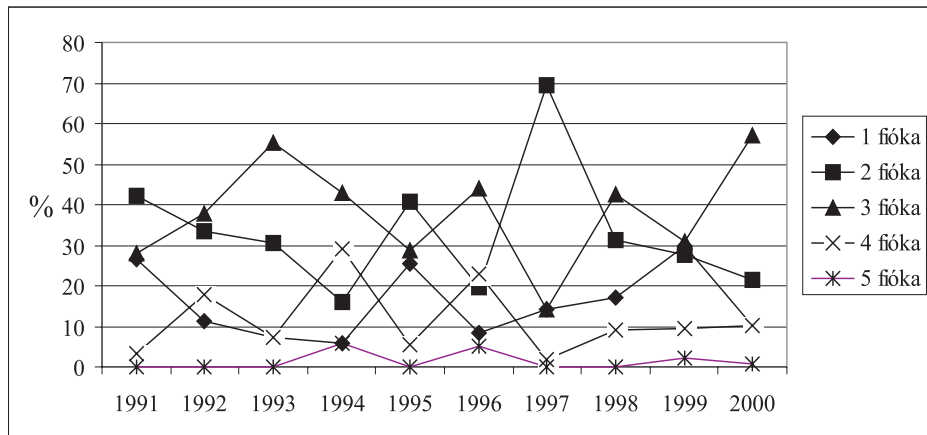
- A sűrűség (StD) értéke a vizsgált területen 8,25-12,33 pár/100 km² volt, mely Somogy-megye teljes területéhez (6,5-6,7 gólyapár/100 km²), illetve hazánk területéhez (5,9 pár/ km²) viszonyítva is jelentős állományt mutat.

1. ábra: A fészkek számának alakulása a vizsgált időszakban

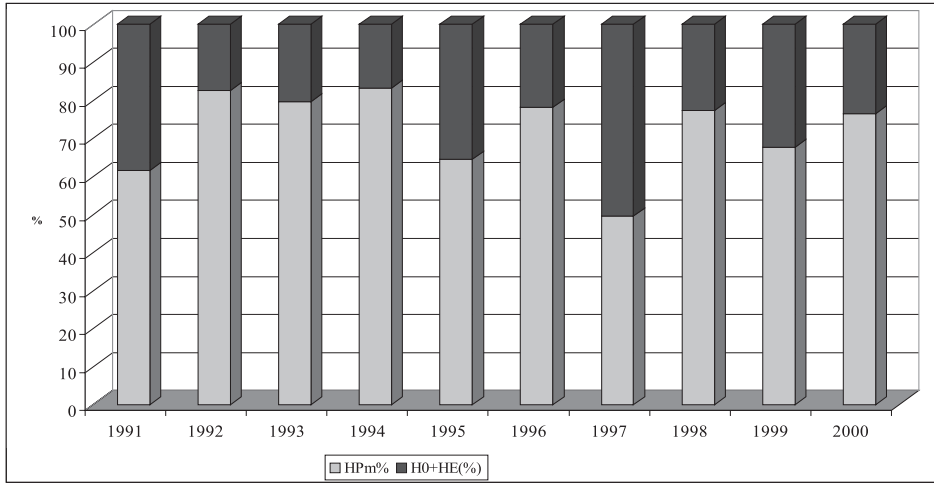
2. ábra: Az eredményes költségek (HPm) arányának változása 1991-2000 között

3. ábra: A fészkenkénti fiókaszám gyakoriságának változásai

Köszönetnyilvánítás

A felmérésekben való közreműködésért fogadja köszönetem Csór Sándor, Horváth Zoltán, Mezei Ervin és Stix József. A munka támogatásáért a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesületet, a Somogy Természetvédelmi Szervezetet és a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóságát illeti köszönet.

4. ábra: Az összes fiókaszám (JZG) és az eredményes költsékre vetített fiókaátlag (JZm) változásai a vizsgált időszakban

Irodalom

- FENYŐSI L. 1994: Adatok a fehér gólya (*Ciconia ciconia*) Somogy megyei fészkelési viszonyaihoz. - *Aquila* 101: 204-205.
- FENYŐSI L. 1998: Adatok a Duna-Dráva Nemzeti Park somogyi területének fehér gólya (*Ciconia ciconia* L.) állományához az 1996. évi felmérés alapján. - *Dunántúli Dolgozatok Természettudományi Sorozat* 9: 471-474.
- FENYŐSI L., HORVÁTH Z. 2000: Adatok a fehér gólya (*Ciconia ciconia*) Somogy-megyei állományához, az 1999. évi felmérés alapján. - *Somogyi Múzeumok Közleményei* 14: 343-347.
- HUNYADY, J. 1994: 1994 Somogy White Stork Census. - (kézirat) p. 1-8.
- JAKAB, B. 1978: Weisstorchbestands Ungarns 1974. *Aquila* 84: 37-50.
- JAKAB B. 1986: A gólyakutatás és védelem helyzete és feladatai Magyarországon. *MME II. Tudományos Ülése, Szeged*, p. 229-235.
- JAKAB B. 1989: Az 1984. évi gólyaszámlálás összesített eredménye. - *Madártani Tájékoztató* 1-2: 11-13.
- JAKAB B. 1991: Az 1989. évi gólyaszámlálás (*Ciconia ciconia*) értékelése. *Madártani Tájékoztató* 1-2: 3-4.
- JAKAB B. 1992a: Regionális fehér gólya (*Ciconia ciconia*) adatok összesítése az 1991. évből. *Madártani Tájékoztató* 2: 14-15.
- JAKAB B. 1992b: Az 1989. évi gólyaszámlálás (*Ciconia ciconia*) javított összesítése. - *Madártani Tájékoztató* 2: 16.
- JAKAB B. 1993: Az 1992. évi fehér gólya (*Ciconia ciconia*) adatok értékelése regionális felmérések alapján. - *Madártani Tájékoztató* 2: 5-7.
- LÁSZLÓ I., NOVOTNY ZS., PONGRÁCZ Z., SIMON P., SZABÓ B. & VINCZE B. 1996: A dél-balatoni régió fehér gólya (*Ciconia ciconia* Linné, 1758) állományának alakulása az 1996-os évben. - *Anser*, 3. p. 41-49.
- MARIÁN M. 1956: Adatok a fehér gólya (*Ciconia ciconia* L.) fészkelési viszonyaihoz Somogyban, 1956-ban. - *Rippl-Rónai Múzeum Közleményei, Kaposvár*, p. 1-6.
- MARIÁN M. 1971: A gólya populáció-dinamikája Magyarországon (1963-1968). - *Móra Ferenc Múzeum Évkönyve* 1: 37-72.
- NOVOTNY ZS., SZABÓ B. & VINCZE B. 1995: Beszámoló az 1995. évi fehér gólya (*Ciconia ciconia* Linné, 1758.) cenzusról. - *Anser*, 1: 33-40.
- RÉKÁSI J., JAKAB B. 1984: Ökológiai vizsgálatok Észak-Bácska gólyaállományán tíz év tükrében. - *Aquila*, 91: 101-108.

